

זכר ליישוב יהודי בכפר עכאר אפשר למצוא בספרות השו"ת. לפני רבה המפורסם של צפת, רבי משה אלשיך, הובאה – בקירוב בשנת שנה 1595 – שאלה המספרת על ההוי היהודי בכפר עכאר (בכתיב עאקאר). השאלה דנה בדבר שתי אלמנות שבעליהן נעלמו: יורנו רבנו, ראובן ובנו הלכו לכפר אחד להתעסק במלאכתם שם, זה קרוב לשתי שנים ובחזרתם לעירם יצא עליהם קול שנהרגו, ומאז עד עתה בבל יראו ובל ימצאו. ועתה בהיות שם יהודים אחרים בכפר, שמה עאקאר, הלכו לטיול יום שבת בשדה ועברו עליהם ב' גוים ואמרו להם: אתם יושבים ואין לכם לא אכילה ולא שתיה. והשיבו להם... שהיהודים אינם אוכלים בשר אלא מאדם שיודע לשחוט. אז אמרו להם הגוים ההם: אמת עמכם, חבל על היהודי החייט העור שהיה כאן שוחט והיה לו בן צורף ונהרגו שניהם בנחל אקמאר, כן הוא שם הנחל. כי אני וחברי היינו עוברים ובאים לעאקאר באותו הדרך ומצאנום הרוגים... ואני הכרתי מיד ואמרתי לחברי: אלו הם היהודים שהיו בעאקאר... יורנו רבנו אם בזה העדות יש היתר לאלמנותיהם להנשא.... הרב בתשובתו מספר על: ויהודים כל יושבי סינים (היא טריפולי) מכירים אותם ויודעים שמותם הילכך כיון שכן הוא... משיאין נשותיהם...2).

זאב ויָנאי

(2) שו"ת מהר"מ אלשיך, שאלה ק"ט.

זיהוי מקום מותו של הנגיד ר"י שולאל

על מקום מותו של הנגיד הר"י שולאל מובא בשו"ת רל"ב ח (סי' צ"ה), שבשנת הרפ"ה פרצה מגפה בירושלים, והנגיד ברח מן העיר ויחישב במגדל (ור' א. רב לין ז"ל מוסיף בצדק בהערותו לא בן שמואל ח"א, ע' 38: ולא מגדול, כאשר העתיקו אחרים); וטרם צאתו מן העיר מנה לאפיטרופסים על נכסיו ועל בנו אברהם אחדים מטובי העיר, והם: הרבנים לוי בן חביב, שלמה טורטוש, נתן שולאל ודוד בן שושן. אך גם במגדל תקפתהו המחלה ומת שם, והובא לקברות בירושלים.

יום מותו של הנגיד ר"י שולאל נרשם בקולופון בכתר תורה שבכפר ג'ובר, והוא – ליל ה', רא"ח כסליו שנת הרפ"ה ליצירה, כפי שפרסמתי בחדשות הארץ תרע"ט (גליון פ"ג), ובשאר-ישוב ב', ע' 128 (ועי' י. מ. טולידאנו, העולם א', י"ז חשון תרס"ח). אך מקום מיתתו לא הוברר עדיין. דעתי היא שמגדל אינו אלא תרגום המלה הערבית: בורג', והכוונה היא לבורג' או ח'רבת אל-בורג' – מערבית-צפונית לקברי הסנהדרין בירושלים, ובמרחק קילומטר אחד דרומית-מזרחית לנביסמויל – הידועה בשם מצפת שמואל או רמת שמואל. השערתו סומכת על העובדה, שהבורג' הנ"ל (שבנבנה בימי הביניים, ועי' SWP PEF III, ע' 110; 125) הוא קרוב מאוד לירושלים, במקום הגבוה ביותר בסביבה, 2935 רגל, אווירו צח ובריא, ואין מקלט טוב מזה בזמן המגפה. ועוד זאת, לא בלבד שהמגדל הזה סמוך למקום הקדוש, קברו המסורתי של שמואל הנביא, אלא שידוע בו כי במשך המאות הס' והט"ז, ויתכן גם הי"ז, היו הקבר הנערץ והמערה ברשותה של עדת היהודים, וישוב יהודי קבוע נמצא שם; ועל-יד הקבר נמצאו בית כנסת וחצר גדולה לשם אכסונם של עולי רגל שעלו בהמוניהם למקום הקדוש. דרומית לבורג' נמצאת עוד חורבה, היא ח'רבת סמויל, וזו האחרונה עודנה גם עתה ברשות היהודים.

יש להניח איפוא כי הנגיד, אשר חפש לו מקום בטוח ונוח להמלט מן המגפה, בחר לו בח'רבת אל-בורג', והרלב"ח תרגמה כפשוטה מגדל. מזה יוסבר גם שלא היה שום ספק ופקפק בדברי קבורתו של הנגיד בירושלים, הקרובה למגדל מרחק של חמשה ק"מ בקירוב.

י. בן-צבי